

Europese leeruitkomsten voor de muzikleraar getoetst aan de Nederlandse praktijk

Auteurs: Adri de Vugt

Kernwoorden: leeruitkomsten
muzikleraar
muziekonderwijs
kunstdocenten
vakspecialisten
generalisten

Samenvatting

Dit opiniestuk bespreekt de Europese leeruitkomsten voor muzikleraren zoals geformuleerd door het TEAM-project. Leeruitkomsten worden internationaal gezien als een instrument om transparantie, kwaliteit en relevantie van kwalificaties te bevorderen, en dragen bij aan curriculumontwikkeling, toetsing en mobiliteit. De TEAM Learning Outcomes bieden een goed referentiekader voor muziekonderwijs in een Europese context, maar roepen ook vragen op over harmonisatie versus culturele diversiteit. Onderwijs weerspiegelt immers nationale tradities en pedagogische uitgangspunten, waardoor interpretatie in lokale contexten cruciaal blijft. Het artikel bespreekt het spanningsveld tussen globalisering en identiteit en benadrukt de noodzaak van een interpretatiekader om de abstracte formuleringen van TEAM adequaat te contextualiseren. Daarnaast wordt de vergelijking gemaakt met Nederlandse leeruitkomsten voor kunstdocenten, die breder en explicieter zijn geformuleerd, met een sterke nadruk op kunstenaarschap. Ten slotte wordt kritisch gereflecteerd over de keuze om één set leeruitkomsten te hanteren voor zowel vakspecialisten als generalisten.

Internationaal afgestemde leeruitkomsten

Het is duidelijk dat het werken met leeruitkomsten een positief effect kunnen hebben op het scherper krijgen van de kwaliteit en relevantie van wat geleerd zou moeten worden. Ook kunnen ze concrete aanknopingspunten bieden voor toetsing en beoordeling en dragen ze mogelijk bij aan curriculumverbetering en flexibilisering. Vanuit een internationaal perspectief kunnen ze helpen om onderwijs te harmoniseren en zo een bijdrage leveren aan meer mobiliteit en uitwisselbaarheid van kennis en vaardigheden. Omdat we leerlingen en studenten steeds meer moeten opleiden voor een internationale samenleving, is het noodzakelijk inzicht te hebben in de te ontwikkelen kennis en vaardigheden die internationaal relevant zijn. De nieuwe TEAM Learning Outcomes zijn een goed voorbeeld van zo'n set leeruitkomsten, in dit geval voor het muziekonderwijs. We kunnen echter ook kanttekeningen maken bij het Europees harmoniseren van onderwijs. Onderwijs weerspiegelt immers specifieke culturele kenmerken en waarden. De Europese lidstaten vertonen grote verschillen in onderwijsstructuur, sociaaleconomische contexten, pedagogische uitgangspunten en tradities. Hierdoor is het spanningsveld tussen culturele globalisering en regionale identiteit relevant. Volgens Figueiredo (2025) kunnen interpretaties van Europese richtsnoeren en richtlijnen door lokale overheden en besluitvormers aanzienlijk verschillen en leiden tot uiteenlopende maatregelen. Lester (2015) stelt dat een uitdaging is om positieve invloed van Europese kaders te behouden en tegelijkertijd mogelijke verkeerde interpretaties ervan te voorkomen. In deze bijdrage wordt eerst ingegaan op de noodzaak om de TEAM leeruitkomsten vergezeld te laten gaan met een interpretatiekader. In de tweede plaats worden de Nederlandse leeruitkomsten vergeleken met die van TEAM. Ook dan blijkt dat een kader nodig is om te voorkomen dat een van de twee als overbodig wordt gezien. Ten slotte wordt een meer specifiek punt van kritiek genoemd. De TEAM leeruitkomsten doen onvoldoende recht aan de muzikleraar die niet is opgeleid als specialist maar als generalist.

Interpretatiekader

Het formuleren van internationale leeruitkomsten is een flinke uitdaging, maar tegelijkertijd ook een mooie gelegenheid voor kritische reflectie op wat we eigenlijk van de muzikleraar verwachten. De leden van de TEAM werkgroep komen uit verschillende landen en contexten. Door geconfronteerd te worden met andere perspectieven, contexten en praktijken, is er een grotere kans dat de eigen onderwijssystemen kritischer worden beschouwd. De manier waarop het eigen muziekonderwijs wordt ingericht en hoe er over (muziek)onderwijs gedacht wordt, krijgt zo tegelijkertijd een mate van betrekkelijkheid maar verdiept ook de eigen perspectieven. Verschillende uitgangspunten naast elkaar te leggen met de opdracht tot een zekere eenduidigheid te komen, kan zorgen voor een sterk conceptueel-analytisch gerichte benadering. In de aanpak van TEAM zijn de formuleringen ook verschillende malen voorgelegd aan internationale collega's tijdens expertmeetings (zie De Baets et al., 2026). Dit is uitvoerig gedaan vooral ook omdat TEAM gebruik kon maken van een groot Europees netwerk (EAS) waarin bijna 40 landen vertegenwoordigd zijn. Zo'n kritische reflectie is uitermate belangrijk zeker in het geval van landelijk of internationaal geformuleerde uitgangspunten of richtlijnen. Onderzoek naar onderwijsvernieuwing laat zien dat opleidingen en hun professionals beleidsmaatregelen en gedocumenteerde richtlijnen niet simpelweg uitvoeren, maar altijd interpreteren, aanpassen en vertalen naar de eigen situatie. Onderliggende opvattingen, waarden en normen spelen daarin een belangrijke rol (zie Vermeir & Kelchtermans, 2020). Het is jammer dat we geen inzicht krijgen in de funderende uitgangspunten die ten grondslag liggen aan de geformuleerde internationale leeruitkomsten. Het valt de auteurs mogelijk niet te verwijten dat dit achterwege is gebleven omdat dit buiten het kader valt van een finale presentatie van de resultaten. Anderzijds blijft de formulering van de leeruitkomsten vatbaar voor een meerduidige interpretatie. We weten immers niet hoe expliciet bepaalde uitgangspunten zijn besproken. Omdat de formuleringen op redelijk abstract niveau zijn geformuleerd, weten we niet precies welke opvattingen erachter

schuilgaan. De uitgebreide exercitie die is gedaan bij het formuleren zou ook bij de interpretatie van de leeruitkomsten dienen te gebeuren. Alleen het aanbieden van het resultaat geeft wel aanknopingspunten maar te weinig inzicht. Mogelijk helpt een lees- of interpretatiewijzer met reflectieve vragen bij het hanteren van de formuleringen op lokaal niveau.

Nederlandse leeruitkomsten voor de muzikleraar

In Nederland wordt er door de lerarenopleidingen sterk ingezet op het werken met leeruitkomsten. Momenteel bevindt het proces rondom de formuleringen zich in de afrondende fase en de meeste van deze leeruitkomsten zijn bijna klaar voor implementatie. Ook voor de kunstdocentenopleidingen zijn leeruitkomsten uitgewerkt (KVDO, 2025). Er zijn belangrijke verschillen met de leeruitkomsten die door TEAM zijn geformuleerd. Zo hebben de Nederlandse leeruitkomsten betrekking op alle kunstvakken en zijn ze uitgewerkt in vier dimensies: artistiek, pedagogisch en didactisch, omgevingsgericht en onderzoekend handelen. Ze zijn daardoor niet alleen breder maar ook anders geformuleerd. Daarnaast valt op dat ze sterk uitgaan van een combinatie van kunstenaarschap en docentschap. De TEAM leeruitkomsten gaan weliswaar uit van een integratie van muzikale en didactische kennis en vaardigheden maar noemen het kunstenaarschap niet expliciet. In de Nederlandse leeruitkomsten wordt expliciet gesteld dat een kunstdocent altijd zelf kunstenaar is en ook zo denkt en handelt in de rol als docent. We zien dan ook dat de dimensie artistiek handelen sterk is uitgewerkt op het niveau van de kunstenaar zelf. Ook verwijzen de leeruitkomsten naar verschillende vormen van ondernemerschap in kunst en educatie zoals de teaching artist, docent-kunstenaar, of freelance kunsteducator (KVDO, 2025). Er zijn dus verschillen tussen de op Europees geformuleerde leeruitkomsten en die in Nederland zijn vastgesteld. Dit zal mogelijk ook het geval zijn voor andere landen. De vraag is hoe er op nationaal en lokaal niveau zal worden omgegaan met de op Europees niveau geformuleerde leeruitkomsten. Omdat er in Nederland een beleid is waarbij er op een flexibele manier kan worden omgegaan met leeruitkomsten, pleit dit in elk geval vanuit een Nederlandse perspectief, voor de eerdergenoemde lees- of interpretatiewijzer. Wanneer de TEAM leeruitkomsten vooral als 'uitkomst' worden gepresenteerd, is de kans groot dat men de set naast zich neer zal leggen.

Vakspecialist of niet

De leeruitkomsten zijn algemeen geformuleerd voor zowel specialisten als generalisten. Met specialisten worden vakdocenten bedoeld, zij die specifiek zijn opgeleid voor het geven van muziek. Generalisten zijn verantwoordelijk voor een breed scala aan vakken, waaronder muziek. In Nederland en Vlaanderen zijn dit veelal leerkrachten in het primair onderwijs. De auteurs wijzen terecht op de discussie die al sinds jaar en dag wordt gevoerd over de mate van deskundigheid en met name de onzekerheid die leerkrachten vaak hebben om muziek te geven. Eerder werden op Europees niveau al twee aparte sets leeruitkomsten ontwikkeld voor generalisten en specialisten (Hennessy et al., 2013). De auteurs van de nieuwe set leeruitkomsten geven aan daar uitvoerig naar gekeken te hebben. Er werd gekozen om één gezamenlijke set voor beide profielen te ontwikkelen omdat men het idee heeft dat de descriptoren een 'minimum'-niveau zouden moeten vertegenwoordigen. De set zou de essentiële criteria voor kwaliteitsvol muziekonderwijs expliciteren, los van opleiding. De vraag is echter of dit een goed uitgangspunt is. Uiteraard zijn er gedeelde leeruitkomsten te formuleren. Echter suggereert de keuze voor één set en de bijbehorende argumenten te sterk dat de basisschoolleerkracht hetzelfde moet kunnen als de vakspecialist, maar dan in verdunde vorm.. Het onderscheid tussen beide ligt namelijk duidelijk ook ergens anders. Men moet zich de namelijk de vraag stellen wat muziekonderwijs precies moet bewerkstelligen en wat de basisschoolleerkracht daaraan kan bijdragen. Daar waar de specialist diepgaande muzikale kennis en vaardigheden heeft en zich comfortabel voelt om die muzikale leerprocessen ook

bij anderen te ondersteunen, heeft de generalist een bredere opleiding genoten. Deze geeft dan eerder muziekles als onderdeel van het totale leerproces want muziek kan ook worden geïntegreerd in lezen, rekenen of sociaal leren. Wanneer de generalist muziek doceert, gaat het wellicht meer om zaken als betrokkenheid en toegankelijkheid, muzikale exploratie en ervaringen, zelfvertrouwen en plezier en connectie met en integratie in andere vakgebieden. Het is jammer dat de nieuwe set de eigenheid van de generalist niet duidelijk genoeg onderkent. Naast de genoemde aanvullende lees- interpretatiewijzer met betrekking tot de lokale context kunnen ook suggesties en discussiepunten worden geformuleerd hoe de leeruitkomsten in relatie tot generalist-specialist kunnen worden opgevat.

Conclusie

Hoewel leeruitkomsten abstract en contextonafhankelijk zijn geformuleerd, worden ze bij het gebruik ervan altijd geïnterpreteerd. Dit is belangrijk om ons te realiseren wanneer we dit soort sets gebruiken voor bijvoorbeeld curriculumvernieuwing. Het aanbieden van een lees- of interpretatiewijzer met reflectieve vragen draagt bij aan het zinvol hanteren van dit soort documenten. Dit kan helpen de geformuleerde leeruitkomsten en de onderliggende uitgangspunten voor muziekonderwijs te begrijpen. De Europese leeruitkomsten voor leraren muziek zijn interessant en inspirerend voor de lerarenopleidingen voor muziek in Nederland en Vlaanderen. Ze bieden een mooi referentiekader waaraan we onze doelstellingen en curricula kunnen spiegelen. In hoeverre ze ook zullen leiden tot aanpassing van de nationale leeruitkomsten hangt af van flexibiliteit waarmee we deze willen gebruiken.

Auteur

Adri de Vugt is werkzaam aan het Koninklijk conservatorium Den Haag als docent onderwijs-pedagogiek en muziekpedagogiek, en als studieleider van de master The Musician Educator. Hij publiceerde o.a. over de professionele ontwikkeling van muziekleraren. Daarnaast was hij voorzitter van de werkgroep die eerder Europese leeruitkomsten voor de muzikleraar formuleerde.
a.devugt@koncon.nl

Referenties

- De Baets, T., De Praitere, A.-S., Gall, M., & Malmberg, I. (2026). The TEAM Learning Outcomes for Music Teacher Education in Europe. In I. Malmberg, T. Buchborn, & L. Steinmetz (Eds.), *Future-making, Mobility and Networking in Europe: Impulses for Music Education in School, Teacher Education and Professional Development*. (European Perspectives on Music Education, Vol. 16). Helbling.
- Figueiredo, C. (2025). Conceptualizing 'quality of education': An analysis of European political documents on education. *Frontiers in Education*, 10, 1463412. <https://doi.org/10.3389/feduc.2025.1463412>
- Hennessy, S., Malmberg, I., Niermann, F., & de Vugt, A. (2013). meNet and EAS Learning Outcomes: Music teacher training for specialists and generalists. In A. de Vugt, & I. Malmberg (Eds.), *Artistry* (European Perspectives on Music Education, Vol. 2). (pp. 259-281). Helbling.
- KVDO. (2025). *Opleidingsprofielen Kunstvak Docentenopleidingen – Vastgesteld 15 april 2025*. Landelijk netwerk van kunstvakdocentenopleidingen KVDO. <https://www.vereniginghogescholen.nl/profielenbank/b-docent-muziek>
- Lester, S. (2015). The European Qualifications Framework: A technical critique. *Research in Post-Compulsory Education*, 20(2), 159-172.
- Vermeir, K., & Kelchtermans, G. (2020). Onderwijsvernieuwing als interpretatief onderhandelen. Een studie van het M-decreet bij secundaire scholen. *Pedagogische Studiën*, 97(2), 108-124. <https://pedagogischestudien.nl/article/view/13676>